

Marian Kisiel

Ruiny istnienia

Szkice o poetach mniej obecnych

Podstawą błyskotliwych analiz uczynił Marian Kisiel wybrane dzieła z twórczości siedmiu poetów. [...] Mimo zastrzeżeń zawartych przez Autora w podtytułach, że są to jedynie wprowadzenia, szkice, glosy czy noty, tak naprawdę stajemy oko w oko z interpretacyjnymi esejami i filozoficznymi traktatami. W tych właśnie gatunkach wyraża się postawa Autora i odzwierciedla jego indywidualizm. [...] zbiór esejów, których przedmiotem jest polska poezja współczesna, [...] jest książką niezwykle ważną i potrzebną. To nie tylko zajmująca lektura, która pochłania, nie pozwala na intelektualną bierność, która zmusza do zajęcia stanowiska, do dyskusji. To coś dużo więcej. To sztuka i zarazem szkoła interpretacji, tej klasycznej, w najlepszym rozumieniu, bez niedomówień, pustych fajerwerków, z jasnym, przejrzystym, popartym egzemplifikacjami wywodem. To sztuka erudycji, ale i dystansu, pokory wobec literatury. Marian Kisiel umiejętnie wskazuje czytelnikowi miejsca jeszcze niedopowiedziane, zachęca do wspólnej przygody z tekstem poetyckim. Czytając *Ruiny istnienia*, odnosi się wrażenie, że opisywani przez Mariana Kisiel twórcy stają się dostępnymi. To ślad dobrej szkoły. Konstanty Jeleński niegdyś pisał, że krytyk jest twórczym dopisaniem rodowodu człowieka, dzieła, myśli, prądów artystycznych, wreszcie formacji społecznej. [...] W gąszczu nazwisk pretendujących dziś do tego miana Marian Kisiel jest chwalebny wyjątkiem.

*Z recenzji wydawniczej
dr hab. prof. UR Jolanty Pastorskiej*

Ruiny istnienia
Szkice o poetach mniej obecnych

NR 3047

Marian Kisiel

Ruiny istnienia
Szkice o poetach mniej obecnych

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2013

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Jolanta Pasterska

Spis treści

Od autora	7
Poezja świadectwa	
Wprowadzenie do <i>Hymnów</i> Józefa Wittlina	9
Ekstaza i płacz	
O jednej balladzie Emila Zegadłowicza	43
Płacz i euforia	
O dwóch wierszach śląskich Juliana Przybosa	59
Norma Dnia i Pasja Nocy	
Glosa do symboliki poetyckiej Tadeusza Sułkowskiego	81
Między przepaściami	
O poezji Wilhelma Szewczyka	95
Teleologia losu	
Noty o poezji Bogdana Czaykowskiego	113
Ruiny istnienia	
O poezji Andrzeja K. Waśkiewicza	129
Nota bibliograficzna	149
Indeks osobowy	151
Summary	157
Resumé	159

Od autora

Ruiny istnienia... gromadzą artykuły o poetach polskich XX wieku mniej obecnych i o wierszach bytujących peryferyjnie w świadomości czytelniczej. Teksty pisane przez lata, publikowane w różnych miejscach, spotykają się teraz z sobą, połączone jedną okładką, może nawet dziwić się takiemu sąsiedztwu, jakie im przeznaczono.

Nie ma co ukrywać: jest to sąsiedztwo przypadkowe, autorów tutaj interpretowanych nic nie łączy lub łączy zgoła niewiele. Jeżeli stali się — decyzją krytyka — współtwórcami tej książki, to dlatego, że ich współobecność w wieku XX miała także taki charakter — spotkania ułamkowego.

Książka, przynosząc uwagi o poetach szeroko rozumianej „współczesności”, pokazuje, jak trudno uspójnić doświadczenie jednostkowe w jednolitym systemie epoki/okresu. I jak łatwo poeci uciekają przed taką diabelską pokusą krytyki.

Choć przecież coś ich łączy: istnienie, nieuchronnie obrażające się w ruinę.

Na Kątach, w grudniu 2012 r.

Nota bibliograficzna

Niektóre szkice wchodzące w skład niniejszej książki były już publikowane. Wszystkie zostały ponownie przejrane, niekiedy wydatnie poszerzone, przeredagowane i — w przypisach — uzupełnione nowszą literaturą przedmiotu. Oto podaję miejsca pierwodruków i ówczesne tytuły.

Poezja świadectwa. O „Hymnach” Józefa Wittlina. W: *Studia o twórczości Józefa Wittlina.* Red. I. OPACKI. Katowice 1990, s. 7—33.

Dwa wiersze Juliana Przybosa. W: *Alfabet Paszka. Berent, stylistyka (i okolice), Żeromski.* Red. J. JAKÓBCZYK, K. KRALKOWSKA-GĄTKOWSKA, M. PIEKARA. Katowice 2010, s. 182—201.

Pasja Dnia i Norma Nocy. Glosy do międzywojennej poezji Tadeusza Sułkowskiego. „Arkadia” 1999, nr 6—7, s. 208—215.

Między przepaściami. O poezji Wilhelma Szewczyka. „Śląsk” 1997, nr 9, s. 51—53.

Poezja jako sposób istnienia (nad wierszami Andrzeja K. Waśkiewicza). „Integracje” 1995, z. 31, s. 34—38.

Indeks osobowy

- A**chmatowa Anna Andriejew-
na (właśc. Anna Andriejew-
na Gorienko) 21
Anczyc Władysław Ludwik 48
Andres Zbigniew 120
Angelus Silesius (właśc. Jo-
hannes Scheffler) 108
Apollinaire Guillaume (właśc.
Wilhelm Albert Włodzimierz
Apolinary Kostrowicki) 39
Arpin zob. Cicero Marcus
Tullius
Arystoteles 108
Auden Wystan Hugh 108, 109
Augustyn, św. (właśc. Aurelius
Augustinus) 125
- B.** zob. Bieńkowski Zbigniew
Balcerzan Edward 59
Barańczak Stanisław 137
Bell Alexander Graham 40
Bergson Henri-Louis 17, 49
Bieńkowski Zbigniew 130, 135
Błoński Jan 30
Bobelak Kazimierz 96
Bobkowski Andrzej 126
Bonczyk Norbert 96
Bordowicz Maciej 134, 135
Borowy Waclaw 118
Brodzka Alina 9
Broniewski Władysław 65, 100
Bryll Ernest 134
Brzękowski Jan 141, 142
Brzozowski Stanisław 116
Budzińska Bożena 146, 147
Bujnicki Tadeusz 63
Burek Tomasz 23, 131
Busza Andrzej 113
- C**hodźko Ignacy 24
Chrystus zob. Jezus Chrystus
Chyczyński Stanisław 147
Cicero Marcus Tullius 56
Cioran Émile 115, 121, 124
Conrad Joseph (właśc. Józef Teo-
dor Konrad Korzeniowski) 126
Czachorowski Stanisław
Swen 134, 135, 143
Czaykowski Bogdan 113–127
Czechowicz Józef 85, 89
Czerniawski Adam 115, 120
Czernik Stanisław 103
- Ć**wikliński Krzysztof 81, 82,
83, 89
- D**amrot Konstanty 96
Dorosz Krzysztof 29, 34

Dyck Antoon van 108

Eistein Albert 16
Etemadi Hanna Zofia 117

Fert Józef 144, 146
Fic Maciej 95
Franciszek, św. (właśc. Giovanni Bernardone) 55
Frank Leonhard 23, 29, 32
Funk Kazimierz 17

Gałczyński Konstanty Ildelfons 100

Ganszyniec Ryszard 114
Garbala Marek 139
Goliński Zbigniew 59
Gombrowicz Witold 126
Górzyna Zofia 78
Grajewski Wincenty 115
Graszewicz Marek 146
Grochowiak Stanisław 134, 135
Grzeźczak Marian 134

Hartwig Julia 117
Heidegger Martin 115, 124, 125, 132
Herbert Zbigniew 134
Heska-Kwaśniewicz Krystyna 63
Hierowski Zdzisław 63, 71, 96, 97, 102, 103, 104, 106,
Homer 14, 114
Hutnikiewicz Artur 19

Ihnatowicz Janusz 114
Imiela Emanuel Konstanty 96
Irzykowski Karol 47, 49, 78, 106

Iwaszkiewicz Jarosław 16

Jahwe 68
Jakobson Roman 14
Jakowska Krystyna 11, 18, 24, 32, 33, 37
Jakóbczyk Jan 149
Jaroń Jan Nikodem 96
Jaspers Karl 84
Jastrun Mieczysław 118
Jaworski Stanisław 115
Jellenta Cezary 20
Jezus Chrystus 52, 67, 68, 69
Jurkowski Stefan 47
Juszczak Albert 89

Kajan Tadeusz (właśc. Kazimierz Jankowski) 131, 133
Karpowicz Tymoteusz 135
Kasprowicz Jan 13, 15, 16
Kądziela Jerzy 10, 47
Kierc Bogusław 142, 146, 147
Kijonka Tadeusz 63
Kisiel Marian 10, 12, 14, 23, 26, 71, 82, 92, 93, 113, 114, 115, 117, 125, 137, 146, 148
Kleiner Juliusz 50, 52
Kloch Zbigniew 21
Kłak Tadeusz 13, 46, 60, 63, 64, 69, 71, 72, 85, 89, 103
Kłosiński Krzysztof 90
Kochanowski Jan 14, 15, 48, 56
Kohelet (albo Ekklesiastes, Eklezjastes) 124
Koraszewski Bronisław 96
Koryl Janusz 144
Kosidowski Zenon 18
Kosiński Kazimierz 40
Kozanowska Dorota 146

Kozicka Dorota 46
Kralkowska-Gątkowska Krystyna 149
Krassowski Maciej 13
Kronberg Adam 146
Krynicky Ryszard 139
Kryszak Janusz 81, 82, 85, 114, 137
Krzyżanowski Julian 56, 118
Kupis Bogdan 115
Kurowicki Jan 146, 147
Kuźma Erazm 18, 49
Kwiatkowski Jerzy 10, 13, 47, 53, 54, 62

Labuda Aleksander 115
Lam Andrzej 78
Lam Stanisław 14
Lechoń Jan (właśc. Leszek Serafinowicz) 16, 22
Legeżyńska Anna 59
Lejeune Philippe 115
Leśmian Bolesław 132, 134, 142
Lévinas Emmanuel 125
Ligęza Wojciech 81, 115
Ligoniowie zob. Ligoń Juliusz, Ligoń Stanisław
Ligoń Juliusz 96
Ligoń Stanisław 96
Löw Chaim 37
Lubas-Bartoszyńska Regina 115
Lubosz Bolesław 107, 108
Lyons John 84

Łukasiewicz Jacek 121, 134, 135, 137

M.K. zob. Kisiel Marian

Machut-Mendecka Ewa 144
Maciejewska Irena 10, 25, 26, 29, 30, 46
Maciejewski Janusz 59
Majakowski Władimir Władimirowicz 50
Majerski Paweł 146-147
Maliszewski Karol 146
Malkiel Yakov 84
Mamoń Bronisław 10
Marcinów Zdzisław 114, 117
Marconi Guglielmo 17, 40
Maria Panna zob. Maria, matka Jezusa, św.
Maria, matka Jezusa, św. 68
Markiewicz Henryk 14
Mateusz, św. 52
Matuszewski Ryszard 137, 139
Melkowski Stefan 133
Michalski Krzysztof 115
Mickiewicz Adam 28, 48, 78, 118
Miłosz Czesław 30, 39, 126, 127
Mistrz Jan zob. Kochanowski Jan
Mizera Janusz 115
Morcinek Gustaw 104
Moszyński Kazimierz 52, 53, 54, 55

Nawrocki Witold 103
Neuger Leonard 46, 49, 50
Nietzsche Friedrich 16
Norwid Cyprian Kamil 83, 120
Nowak Tadeusz 134, 137
Nowak Zbigniew Jerzy 63
Nowicki Krzysztof 131, 139
Nowosielski Kazimierz 11, 12, 26, 37, 39

Ogrodowczyk Andrzej 143
Opacki Ireneusz 22, 23, 63, 149
Orski Mieczysław 137
Ortwin Ostap (właśc. Oskar Katzenellenbogen) 116
Orzechowski Kazimierz 137
Ostrowska Bronisława 54
Otto Rudolf 115, 125

Panek Józef 48
Pascal Blaise 116
Pasterski Janusz 113, 114, 122, 127
Paszek Jerzy 46, 59
Pawłow Iwan Piotrowicz 16
Peiper Tadeusz 46, 50, 59, 60, 61, 66, 75, 103, 139, 142
Picon Gáetan 84
Piechal Marian 22
Piekara Magdalena 149
Pieradzki Ferdynand 48
Piłsudski Józef 40
Planck Max Karl Ernst Ludwig 16
Płoszewski Ludwik 118
Podraza-Kwiatkowska Maria 53
Pogonowska Anna 137
Pokrasenowa Maria 47
Pound Ezra Weston Loomis 17
Prokop Jan 10
Prokulski Walenty, TJ 52
Przyboś Julian 10, 12, 13, 14, 15, 46, 50, 59–79, 96, 98, 99, 100, 103, 105, 112, 134, 142
Przybylski Ryszard 9, 10
Puzdrowski Edmund 139

Ratajczak Józef 19
Remarque Erich Maria 23

Rilke Rainer Maria 118
Rogoziński Julian 10, 37
Rolland Romain 23
Różewicz Tadeusz 39
Rubens Peter Paul 108
Rubinowicz Dawid 132
Rybarski Jan 19
Rydz-Śmigły Edward 99
Rymkiewicz Jarosław Marek 135

Sawrymowicz Edward 118
Siemek Marek Jan 115
Skarga Barbara 125
Skreń Rościsław 62
Słonimski Antoni 16
Słowski Edward 16, 21, 22, 23
Słucki Arnold (właśc. Aron Kreiner) 135
Smolka Iwona 141
Sobkowiak Czesław 46, 144
Sokół Lech 139
Sprusiński Michał 10, 25, 82, 137
Srokowski Mieczysław 19
Staff Leopold 54
Stern Anatol 38
Sterna-Wachowiak Sergiusz 141
Stodor Adam 54
Stroiński Leon Zdzisław 117
Strzelecki Jan 12
Stur Jan (właśc. Hersz Feingold) 18
Sułkowski Tadeusz 81–93
Szabatowski Ludwik 96
Szafasta-Rogowska Bożena 113, 114, 116, 117, 122
Szaruga Leszek (właśc. Aleksander Wirpsza) 141

- Szczepański Władysław, TJ 52
Szewczyk Grażyna Barbara 98,
100, 110
Szewczyk Wilhelm 95–112
Szymański Wiesław Paweł 85
Szyborska Wisława 134
- Ś**wider Augustyn 96
- T**aborski Roman 20
Tarnowska Beata 115
Terlecki Tymon 126
Trznadel Jacek 134
Tuwim Julian 16, 50, 100
Tyc Teodor 96
- U**lewicz Tadeusz 59
- V**aléry Paul (właśc. Ambroise-
Paul-Toussaint-Jules Valéry)
130
- W**aśkiewicz Andrzej Krzysz-
tof 129–148
Weinsberg Adam 84
Wierzyński Kazimierz 16
Winklowska Barbara 78
Witkojc Mina (niem. Wilhelmi-
ne Wittka) 110
- Wittlin Józef 9–41, 114
Wolski Jan 120
Wójcik Mirosław 47, 49, 50
Wójcik Włodzimierz 90, 114
Wróblewski Maciej 147
Wright Orville i Wilbur, bra-
cia 16
Wrona Barbara 144
Wujek Jakub, TJ 52
Wyczańska Irena 10, 47
Wyskiel Wojciech 115
- Z**akulski Eugeniusz 48
Zarzycka-Ręgorowiczowa
Olga 96
Zawada Andrzej 143
Zawodziński Karol Wiktor 82,
103
Zaworska Helena 9
Zbierzchowski Henryk 53
Zegadłowicz Emil 13, 15, 43–57,
96
Zieliński Jan 18
Zolla Elémire 122
- Ż**ółkiewski Stefan 9
Żuliński Leszek 145, 146
Żurkowski Bogusław 137

Marian Kisiel

Ruins of existence
Sketches on less present poets

Summary

Ruins of existence... is a collection of works on „less present poets” – outstanding but beyond their own time or weakly-recognised by readers. The author refers to poems having the clearest tone, the ones by Józef Wittlin, a poet of the Great War 1914–1918; Emil Ze-gadłowicz as an ecstasy and lament writer admiring a rising sun in his ballad; Julian Przyboś as an author of two poems describing a Silesian every day; Tadeusz Sułkowski going towards catastrophism in his inter-war poetry and having „day” and „night” as poetic symbols; Wilhelm Szewczyk, mixing styles and genres, searching the truth between the universal and domestic values; Bogdan Czaykowski whose poetry deals with the teleology of fate and no matter how it escapes from over-excessive philosophizing; Andrzej K. Waśkiewicz for whom „the ruin” is a signature of existence, that is saving from war and its non-removable trauma.

The author minimally refers to the biographic discourse and pays much more attention to a historio-literary interpretation of the text, treating it as a simple answer to the experience included in the poetic text. The book, bringing remarks on poets of a widely-understood modernity, shows how difficult it is to make an individual experience in a unified system of the epoch/period coherent, too.

Мариан Кисель

Руины существования
Этюды о не совсем заметных поэтах

Резюме

Руины существования... – это сборник работ о „не совсем заметных поэтах“ – выдающихся, но уже находящихся за пределами своего времени или слабо узнаваемых читающей аудиторией. Автор приводит имена лириков самого чистого тона: Юзефа Виттлина, поэта времен войны 1914–1918 годов; исступленного и причитающего Эмиля Зегадловича, который в своей балладе восхищается наступающим днем; Юлиана Пшибося как автора двух стихотворений о силезской повседневности; Тадеуша Сулковского, который в своей межвоенной поэзии устремляется в сторону катастрофизма, а к его поэтическим символам относятся „день“ и „ночь“; Вильгельма Шевчика, смешивающего стили и жанры, ищущего истину между универсальными и бытовыми ценностями; Богдана Чайковского, поэзия которого сталкивается с телеологией судьбы, но избегает чрезмерного философствования; Анджея К. Васькевича, для которого „руина“ является неотъемлемым фактом существования, т.е. выживанием в войне и ее необратимой травмой.

Автор в минимальной степени ссылается на биографический дискурс. Гораздо большее внимание он уделяет историко-литературоведческой интерпретации текста, усматривая в ней основной ответ на опыт, заключенный в поэтическом произведении. Книга, задумываясь над словами поэтов широко понимаемой современности, также показывает, как трудно вписать индивидуальный опыт в систему эпохи/периода.

Redaktor MAŁGORZATA POGLÓDEK
Korektor MARZENA MARCZYK
Fotografia Autora MARIA ŚLIWA
Skład, projekt typograficzny oraz projekt okładki TOMASZ GUT

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2180-6 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-193-5 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Liczba arkuszy drukarskich: 10,0. Liczba arkuszy wydawniczych: 8,5. Cena 20 zł (+ VAT). Publikację wydrukowano na papierze Ecco Book Cream 70 g/m², vol. 2.0. Do składu użyto pisma Palatino Linotype oraz Cambria. Druk i oprawę wykonano w drukarni PPHU TOTEM, ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław.

Marian Kisiel (ur. 1961 w Jędrzejowie), historyk i krytyk literatury, profesor zwyczajny Uniwersytetu Śląskiego, kierownik Zakładu Literatury Współczesnej w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego, członek Komitetu Nauk o Literaturze PAN. Opublikował kilkanaście książek o literaturze XX wieku, ostatnio: *Ananke i Polska* (2010) oraz *Critica varia* (2013).

Cena 20 zł (+VAT)

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-193-5

